

Anton Sore, Nekaj podatkov o spremembah zemljiških kategorij v širši celjski regiji. Celjski zbornik 1977—1981, str. 385—394, Celje 1982.

Na osnovi statističnih podatkov iz let 1896, 1950 in 1974 avtor prikazuje spremembe v namembnosti zemljišč v dveh različnih obdobjih (1896—1950 in 1951—1974). Vzroki za spreminjanje zemljiških kategorij so tesno povezani z družbenogospodarskimi, agrotehničnimi in prirodnimi razmerami. Spremembe v namenu in izrabi kmetijskih površin so podprte in utemeljene s padanjem števila aktivnega kmetijskega prebivalstva v letih 1953—1971. Pripomniti pa moram, da bi nam pisec s prikazom relativnih (v odstotkih) sprememb, ki so zajele posamezne zemljiške kulture, lahko bolj nazorno orisal prenekatero spremembo, ki jih je bilo deležno zemljišče, kot pa da je celotno razpravo naslonil na obravnavo absolutnih števk.

Anton Sore, Preskrba Celja z vrtninami. Celjski zbornik 1977—1981, str. 501—522, Celje 1982.

V današnji prehrani imajo povrtine čedalje pomembnejšo vlogo. Avtorja razprave, ki deloma sloni tudi na zbranih podatkih članov geografskega kroška pedagoškega šolskega centra v Celju, zanimajo naravne možnosti za gojenje vrtnin na širšem celjskem območju. Podrobno je prikazana trgovina z vrtninami ter njene temeljne razvojne težnje v zadnjih desetletjih. Posebej je osvetljena prodaja vrtnin na tržnici, ki ima izredno pomembno vlogo pri preskrbi Celjanov in okoličanov. Nadalje je orisan regionalni izvor prodajalcev in deloma tudi kupcev na tržnici ter njihov socialni položaj. Poklicnih zelenjadarjev je zelo malo na celjskem območju, in večina od njih je že ostarela.

Po zasnovi in obravnavi problematike je Soretov prispevek precejšnja novost na področju naše geografije oskrbe. Poudarim naj, da je celotna študija zasnovana v okviru tistih geografskih — vzročno in posledično pogojenih — danosti, ki opredeljujejo in pogojujejo oskrbo mesta z vrtninami. To pa je dragoceno, ki ima tudi širo aplikativno veljavo.

Milan Natek, Ravljanske ulice. (Nekatere geografske značilnosti). Celjski zbornik 1977—1981, str. 395—423, Celje 1982.

Avtor predstavlja tipične živinske poti, imenovane ulice, ki so se ohranile v hribovskem zaledju Vranskega. Zanimajo ga vzroki nastanka in ohranitve z živo mejo in drevjem ograjene poti, ki vodijo od gručastega zaselka Ravne do njegovih pašnikov. Prometna osamelost je pripomnila, da se je v Ravnah do nedavnega ohranilo samooskrbno kmetijstvo, ki v zadnjem času preživlja nagle in korenite spremembe.

M. Natek

Iz ostale jugoslovanske geografske književnosti

Geografsko društvo Hrvatske je pred kratkim založilo knjigo **Adolf Malić: Centralne funkcije i prometne veze naselja središnje Hrvatske**, Zagreb, 1981.

Med dokaj redkimi raziskavami centralnih naselij v Jugoslaviji pomeni Malićeva disertacija dobrodošlo in kvalitetno znanstveno delo. Avtor je podrobno proučil oskrbne in prometne funkcije 3400 naselij v Osrednji Hrvatski, to je v zagrebški, varaždinski, bjelovarski, sisaški in karlovški regiji. S posebnim vprašalnikom je poizvedoval, kje, v katerih središčih se prebivalci oskrbujejo in kam zahajajo zaradi različnih storitev. Na vprašanja glede 46 centralnih funkcij je dobil 120.000 posamičnih odgovorov, ki jih je uporabil pri opredelitvi središč in njihovih gravitacijskih območij, členitvi centralnih funkcij in pri izdelavi 23 kart. »Središna naselja« je razdelil na pet hierarhičnih stopenj, od majhnih krajevnih oskrbnih središč do glavnega centra makroregije Zagreba. Pri tem delu je uporabil že preizkušeno metodologijo domačih in tujih raziskovalcev. Odlika tako zasnovane študije je velika temeljitost; zajel je vsa naselja in vse njihove funkcije. Podobnih podrobnih proučitev (razen za Slovenijo) doslej za jugoslovansko ozemlje nismo poznali.

Dokaj nov pristop, tako po vsebini kot tudi po metodologiji pa pomeni vključitev prometnih zvez v funkcijsko vrednotenje naselij. Rezultati so, kljub ne previsoki izračunani pozitivni korelaciji med prometnimi zvezami in centralnimi funkcijami naselij, zadovoljivi in bodoče študije o centralnih naseljih bodo ta novi aspekt morale upoštevati. Pohvaliti je treba tudi kartografske prikaze, ki so temeljito in pregledno izdelani.

Zanimivi so nekateri sklepi, do katerih je prišel Malić: temeljne oskrbne funkcije se postopoma širijo v vsa večja podeželska naselja, centralne funkcije se čedalje bolj kopičijo v občinskih središčih (po Maliću III. stopnja) in v gravitaciji k višjim središčem prihaja do sprememb v korist nekaterih (Zagreb) in škodo drugih (Sisak).

I. Vrišer

Dr. Lilijana Gavrilović, Poplave u SR Srbiji u 20. veku (Vzroki in posledice). Posebna izdaja Srbskega geografskega društva, 137 str. + 27 priloge. Beograd 1981.

V SR Srbiji, zlasti v Vojvodini in ob Moravi, so poplave huda grožnja. Potencialno je ogroženih 968 km² ali 10,24 % republike. Od tega odpade na porečje Tise 26,8 %, Donave 19,8 %, Velike Morave 17,8 %, porečje Save 14,3 %. Drina kot mejna reka je izpuščena iz obravnave. Za jugoslovanske razmere je nadpovprečen ne le obseg poplav, ampak tudi njihova pogostost. Ob Donavi nastopajo približno vsako četrto leto, ob Tisi vsako šesto leto, ob Savi vsako peto leto, ob Veliki Moravi zaradi velike ogoljčenosti nekaterih krajev in erozije prsti ter rečnega nanašanja pa je prišla v letih 1920—1976 ena poplava povprečno na 1,4 leta. Poglejmo si škodo dveh novejših katastrofalnih poplav: poplava 1963 je vdrla v 13.619 zgradb, od katerih se jih je 1.094 zrušilo. Poplava 1965 je poškodovala 16.000 hiš in Sava je to leto ogrozila 77 naselij. Zlasti na Donavi in Moravi novejšje poplave presegajo prejšnje maksimalne zabeležene vodostaje, kar je pri Tisi tudi posledica omejitve poplavnega območja z nasipi. Protipoplavnih nasipov je v SR Srbiji skupno že za 2.500 km, a je po mnenju avtorice še vedno premalo. Tudi v Srbiji, po navedbah Gavrilovićeve, prezgodaj pozabljajo na nezgodo in pozabljajo, da je preventiva cenejša kot kurativa. Kot uspešno obrambo omenja avtorica primer poplave 1965 na Donavi, kjer je sodelovalo okoli 50.000 ljudi; takrat so v času poplave zgradili 177 km zasilnih (»zajčjih«) nasipov.

Slovenskega bralca pa ne zanima samo obseg poplav v Srbiji, temveč tudi način, kako se je avtorica lotila študije. To pa predvsem zaradi primerjave s kolektivnimi raziskavami poplavnih področij v Sloveniji, ki potekajo po programu Geografskega inštituta Anton Melik pri SAZU, in so objavljene v inštitutskem glasilu Geografski zbornik. Da gre za drugačen pristop, govori že naslov; tu poplave, tam geografija poplavnih področij. Pri Gavrilovićevi je v ospredju zgodovinsko-hidrološko-statistični pristop. Zbrana gradiva, pridobljenega zlasti iz raznih laboratorijev in poročil ter iz hidrološke službe, ne podaja skupaj pri poplavnem ozemlju ene reke, temveč v več razdelkih in poglavjih. Naj navedem naslove samo treh poglavij: genetska klasifikacija poplav, posledice poplav, zaščita od poplav. V prvem poglavju opisuje poplave ločeno po naslednjih vzrokih: a) poplave, ki jih povzročajo obilne padavine in topljenje snega (teh je največ), b) ledene poplave, c) poplave kot plod soupadanja visokih voda na več rekah, d) hūdourniške poplave, e) poplave, nastale zaradi zemeljskega plazua, f) poplave zaradi zrušenja jezua. Relief in njegov mlajši razvoj, ki je v nekaterih slovenskih študijah močno v ospredju, je pri Gavrilovićevi zanemarjen. Omenja ga na kratko med posrednimi vzroki, a še tu predvsem kot dejavnik hitrosti odtokanja. Sedanja tektonika ni omenjena kot možni delni posredni vzrok. Močno je v ospredju ogoljčenost porečja in erozija prsti ter temu